บทความวิจัย

ขอบข่ายการดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุของอค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย

Scope of Operations of the Elderly School Activities of Local Administrative Organizations in Thailand

ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว[1] และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข[2]

Yutthasart Norkaew[1] and Somsak Srisontisuk[2]

[1]คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

[2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1]Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University

[2]Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University

E-mail: yutthasart.nk@hotmail.com[1]

Corresponding E-mail: somsri4@kku.ac.th[2]

This article is presented in the 19th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Nakhon Phanom University, November 22, 2024

Received: October 31, 2024; Revised: June 16, 2025; Accepted: November 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ซึ่งข้อมูลที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องรูปแบบเครือข่ายกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลตามแนวทางการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ โดยผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและนำข้อมูลกลับมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารทางราชการและทางวิชาการประเภทต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า ขอบข่ายการดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ แบ่งออกมาได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) กิจกรรมด้านการศึกษา มีลักษณะเป็นการจัดอบรมระยะสั้นหรือระยะยาว การจัดอบรมทางไกลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ และการทัศนศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกสถานที่ 2) กิจกรรมด้านนันทนาการ มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพักผ่อนหย่อนใจและมุ่งสร้างความบันเทิงเริงใจ ไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกาย การละเล่นพื้นบ้านทั่วไป ดนตรีสันทนาการ งานอาสาสมัคร และการมุ่งศึกษาถึงแก่นธรรมะของศาสนาต่าง ๆ 3) กิจกรรมการฝึกทักษะอาชีพ มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานประเภทศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น การส่งเสริมสุขภาพ กสิกรรม และเกษตรกรรม 4) กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยการรวมกลุ่มของปราชญ์ชาวบ้านอาวุโสเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยการจัดทำหลักสูตรการศึกษาให้กับบุคคลภายในชุมชนหรือกลุ่มบุคคลภายนอกที่มีความสนใจ การจัดทำคู่มือเบื้องต้นสำหรับเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณชนอย่างแพร่หลาย ตลอดจนการจัดนิทรรศการทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่

Abstract

This article aims to study the activity patterns of schools for the elderly in Thai local administrative organizations. The data obtained are part of the research on the model of the network of school activities for the elderly of the Sub-district administrative organization according to the new public governance Guidelines. The researcher reviewed related literature and analyzed the data together with various types of official and academic documents. The results of the study found that the scope of the school activities for the elderly can be divided into 4 types: 1) Educational activities, which are short-term or long-term training, distance training through various types of social networks, and field trips to exchange knowledge outside the school. 2) Recreational activities, which are activities that focus on relaxation and entertainment, such as exercise, local games, recreational music, volunteer work, and studying the essence of the Dharma of various religions. 3) Vocational skills training activities, which are activities related to local handicrafts, local tour guides, health promotion, agriculture, and agriculture. 4) Local wisdom and cultural transfer activities, which are the process of transferring knowledge from generation to generation by groups of senior local scholars to disseminate local wisdom and preserve cultural arts by creating educational curricula for individuals in the community or interested external groups. Creating a basic guide for disseminating knowledge to the public widely, as well as organizing exhibitions at local, regional and national levels.

Keywords: Older/Elderly person; Elderly school activities; Local administrative organizations; New Public Governance

บทนำ

“องค์การสหประชาชาติ” (United Nations: UN) ได้กำหนด “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มเปราะบางในสังคม โดยมีเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาอันจะนำไปสู่อนาคตที่ยั่งยืนสอดคล้องกับมิติทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สันติภาพและสถาบัน ตลอดจนหุ้นส่วนการพัฒนาต่าง ๆ ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จภายในปี พ.ศ. 2573 (ค.ศ. 2030) [1] โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเปราะบางที่มีความน่าสนใจค่อนข้างมากในยุคปัจจุบัน นั่นก็คือ “ผู้สูงอายุ” (Older/Elderly person) เนื่องด้วยเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเด็กเกิดใหม่ [2] ทั้งนี้ จากการกำหนดแผนงานระยะยาวขององค์การสหประชาชาติในประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเปราะบางในสังคมดังกล่าว เมื่อนำข้อมูลจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากต่างแดนมาร่วมวิเคราะห์กับสภาวการณ์สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ในประเทศไทยแล้ว พบว่ากลุ่มประชากรผู้สูงอายุนั้นมีจำนวนพุ่งขึ้นอย่างรวดเร็วในลักษณะของเส้นกราฟขาขึ้นที่ยังคงมุ่งทะยานสู่ทิศทางระดับบนอย่างน่ากังวล สามารถพิจารณาข้อมูลได้จากสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ได้ทำการสำรวจกลุ่มประชากรผู้สูงอายุ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2562 ซึ่งมีสถิติจำนวนผู้สูงอายุที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง [3] เป็นที่ชัดเจนว่า ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สภาวการณ์สังคมของผู้สูงอายุ (Aging Society) อย่างสมบูรณ์ พิจารณาได้จากสัดส่วนประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ที่มีจำนวนลดลงอย่างเด่นชัดสอดคล้องกับหลักการสากลที่ระบุว่า หากประเทศ

ใดปรากฏถึงจำนวนกลุ่มประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศให้ถือว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่ภาวะประชากรสูงอายุ (Population Ageing) [4] กล่าวคือ สถิติผู้สูงอายุในประเทศไทยเมื่อพิจารณาจากอัตราส่วนของจำนวนประชากรทั้งหมดนั้น พบว่า กลุ่มประชากรสูงวัยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดหย่อน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจกลุ่มประชากรผู้สูงอายุมาแล้วหลายครั้งเริ่มจากการสำรวจครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 พบว่า ผู้สูงอายุมีจำนวนอยู่ที่ร้อยละ 6.8 ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ปรากฏจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นร้อยละ 9.4 เมื่อเข้าสู่ปี พ.ศ. 2550 สถิติได้ทะยานขึ้นมาอีกเป็นร้อยละ 10.7 และในปี พ.ศ. 2554 จำนวนขยับขึ้นมาอีกเป็นร้อยละ 12.2 [5] จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2562 สถิติผู้สูงอายุก็ยังคงพุ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นร้อยละ 16.7 [6]

เห็นได้ชัดว่า นโยบายการเพิ่มประชากรและการวางแผนครอบครัวของรัฐในอดีต ถือว่าค่อนข้างประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในปัจจุบัน ควบคู่กับการพัฒนาระบบประกันสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ระดับที่ดี ก่อให้เกิดการรักษาสุขภาพร่างกายให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงการมีชีวิตที่ยืนยาวของผู้คนยุคใหม่มากยิ่งขึ้นกว่าในยุคอดีตที่ผ่านมา อีกทั้งภาครัฐยังให้ความสำคัญกับการตอบสนองนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคม (Social Welfare) ที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานให้กับประชาชนโดยเฉพาะผู้สูงวัยในลักษณะต่าง ๆ อาทิ การให้คำแนะนำในการช่วยเหลือตนเองเบื้องต้น การเปิดโอกาสให้สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต การประกันสุขภาพถ้วนหน้าด้วยระบบสาธารณสุขขั้นมูลฐานที่มีคุณภาพ การให้ความช่วยเหลือด้านที่พักอาศัยแก่ผู้ยากไร้และด้อยโอกาสในสังคม การส่งเสริมการทำงานหารายได้เสริมภายหลังจากเข้าสู่วัยเกษียณ การจัดกิจกรรมนันทนาการหลากหลายประเภทเพื่อมุ่งให้เกิดความเพลิดเพลินจรรโลงใจ การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในกรณีที่มีปัญหาในด้านกฎหมาย และการบริการทางสังคมด้านอื่น ๆ อย่างทั่วถึง [7] สิ่งที่เกิดขึ้นกลายเป็นประเด็นปัญหาสำคัญของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจำนวนประชากรที่ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจในแง่ของแรงงานในระบบตลาดที่ลดลง ทำให้นานาประเทศจำเป็นต้องมีการออกแบบระบบบำเหน็จและบำนาญให้เอื้อต่อการเกษียณของแรงงานยุคใหม่ เพื่อมุ่งเน้นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับแรงงานในวัยเกษียณก่อให้เกิดการกำหนดมาตรการต่าง ๆ จากภาครัฐในการรองรับกลุ่มคนเหล่านี้อย่างรอบด้าน [8] นอกจากนี้ ภาครัฐควรต้องมีการทบทวนถึงแนวโน้มปัญหาของผู้สูงอายุที่จะต้องเผชิญในอนาคตอีกนัยหนึ่งด้วย เพราะสถานการณ์ของครอบครัวในยุคปัจจุบันแตกต่างจากยุคอดีต ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมการสร้างครอบครัวขนาดเล็กที่ไม่คำนึงถึงผู้สูงอายุ ระบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่บรรดาลูกหลานต้องมีการแข่งขันในเรื่องของการทำงานก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุลดน้อยลง ทำให้เกิดปัญหานานาประการตามมาอีกมากมาย ภาครัฐจึงต้องพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและนำมาพิจารณาอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดมาตรการที่เหมาะสมต่อไป [9]

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่า ภาครัฐไทยมีการดำเนินงานเกี่ยวกับกลุ่มเปราะบางในสังคมมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้มีการสนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจสำคัญต่าง ๆ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 ด้าน รวม 245 เรื่อง โดยมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สูงอายุโดยตรงสอดคล้องกับภารกิจด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ การสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส การนันทนาการ การส่งเสริมกีฬา การจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาทั้งในและนอกระบบ ตลอดจนการสาธารณสุข เป็นต้น [10] ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจการผู้สูงอายุในระดับชุมชนอย่างต่อเนื่องนับจากมีการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลางนำไปสู่การจัดตั้ง “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะทางด้านกิจกรรมท้องถิ่นให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุอย่างความเหมาะสมเป็นไปตามบริบทของชุมชนแต่ละแห่งที่มีความแตกต่างกัน โดยอาศัยภูมิทาง

สังคมเป็นพื้นฐานและมีการดำเนินงานผ่านภาคีเครือข่ายความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างบูรณาการ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้หลักการพื้นฐานแห่งการเคารพสิทธิบุคคลในการสร้างกลุ่มเครือข่ายอย่างมีเอกภาพและสามารถขยายขอบเขตการดำเนินงานไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามความมุ่งหมายขององค์การสหประชาชาติได้ต่อไป [11] ด้วยเหตุนี้ “โรงเรียนผู้สูงอายุ” จึงมีความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดการจัดระบบการศึกษาอันเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะอาชีพ การดำเนินชีวิต และการศึกษาตามอัธยาศัย กล่าวได้ว่า ภาครัฐได้ตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของผู้สูงอายุในบริบทของการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นในวัยเกษียณ อีกทั้งยังสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือหลากหลายด้านภายในโรงเรียนผู้สูงอายุสอดคล้องกับแผนนโยบายและกฎหมายประเภทต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแผนระดับชาติอื่น ๆ เป็นต้น [12] เมื่อปรากฏว่ามีการบูรณาการแผนงานและแผนปฏิบัติการต่าง ๆ เข้าร่วมกันก็จะก่อให้เกิดการดำเนินงานทางด้านผู้สูงอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาศักยภายของโรงเรียนผู้สูงอายุดังกล่าวให้กลายเป็นแหล่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พื้นที่ส่งเสริมคุณค่าในตัวเองแก่ผู้สูงอายุ และพื้นที่สุขภาวะ ทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุกลายเป็นพื้นที่สังคมสูงวัยที่อุดมไปด้วยความรัก ความอบอุ่น และความสุขจากกลุ่มคนในวัยเดียวกันอย่างสมบูรณ์ [13]

ดังนั้น “โรงเรียนผู้สูงอายุ” จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างพื้นที่ทางสังคมสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุเชื่อมโยงเข้ากับหลักสูตรของหน่วยงานระดับท้องถิ่นที่มีการจัดทำขึ้นมารองรับผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างต่อเนื่องในวัยเกษียณ กระนั้นก็ตาม การดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งย่อมมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชนท้องถิ่นว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร โรงเรียนผู้สูงอายุจึงได้กลายเป็นพื้นที่ในการออกแบบระบบการบริหารจัดการ การจัดทำโครงการดำเนินงาน และการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือทางสังคมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ส่งผลต่อการดำเนินงานทางด้านการสวัสดิการผู้สูงอายุ แม้ว่ากิจการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สูงอายุจะมีพัฒนาการเรื่อยมานับจากอดีตจนกระทั่งได้รับการถ่ายโอนภารกิจมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงต้องมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานอยู่ตลอดเวลาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุกลุ่มใหม่ที่เข้าสู่วัยเกษียณในแต่ละท้องถิ่นอย่างเหมาะสม เพื่อมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพสูงสุดทางด้านการบริหารกิจการผู้สูงอายุภายในชุมชนท้องถิ่นและปรับปรุงแนวทางการบริการสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐยุคใหม่ให้มีความทันสมัยอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย

ทบทวนเอกสารและวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาด้วยการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยปรากฏถึงเอกสารทางราชการและกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการกำหนดแผนขั้นตอนการดำเนินงานและแผนปฏิบัติการต่าง ๆ ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการบัญญัติขึ้นมาของภาครัฐ โดยเอกสารดังกล่าวได้นำไปสู่แนวทางการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละแห่งตามบริบทของชุมชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม มีรายละเอียด ดังนี้

1. กฎหมายหลักแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ มีการกล่าวถึงผู้สูงอายุอย่างชัดเจน จำนวน 3 ฉบับ คือ 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คือ มาตรา 54 *"บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ"* [14] 2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 คือ มาตรา 53 *"บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ"* [15] และ 3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 คือ 48 วรรค 2 *"บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ"* [16] ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญ 3 ฉบับดังกล่าว ระบุถึง สิทธิของผู้สูงอายุโดยมีสาระสำคัญที่ไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด กล่าวคือ กฎหมายได้บัญญัติการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยไม่เพียงพอแก่การยังชีพและมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ

2. แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 เป็นแผนยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรง และเป็นแผนงานหลักที่วางกรอบทิศทางการดำเนินงานเอาไว้อย่างรอบด้าน เริ่มดำเนินการครั้งแรกในปี พ.ศ. 2545 โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานในลักษณะ "วงจรชีวิต" ที่สัมพันธ์กันกับการดำเนินชีวิตของทุกคนในสังคม กล่าวคือ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเกี่ยวพันทางสังคมของคนทุกกลุ่มในสังคมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เนื่องด้วยคนทุกกลุ่มวัยย่อมต้องเข้าสู่ระยะวัยเกษียณหรือกลายเป็นผู้สูอายุอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เว้นแต่จะเกิดการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร ทำให้ต้องมีการกำหนดดัชนีชี้วัด การกำหนดเป้าหมายของแต่ละมาตรการอย่างชัดเจน และการกำหนดระยะเวลาที่เป้าหมายสามารถสัมฤทธิผลได้ [17]

3. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นภายหลังจากมีการกำหนดแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) โดยประกาศใช้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2547 มีสาระสำคัญ คือ 1) การให้สิทธิ การคุ้มครอง และการสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งมีการระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสัญชาติไทย จึงจะมีสิทธิได้รับการคุ้มครองและการสนับสนุนต่าง ๆ ทางด้านสังคม สุขภาพ เศรษฐกิจ การได้รับบริการสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม 2) การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานผู้สูงอายุระดับชาติ โดยมีการจัดตั้ง "คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ" (กผส.) เพื่อดำเนินการกำหนดนโยบายและแผนต่าง ๆ แนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม [18]

4. แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580) จัดทำขึ้นโดยกรมกิจการผู้สูงอายุร่วมมือกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์บูรณาการร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในโครงการที่เรียกว่า "โครงการจุฬาอารี" หรือ "โครงการบูรณาการสหศาสตร์เพื่อรองรับสังคมสูงวัย" โดยเป็นแนวทางปฏิบัติการต่อเนื่องจากแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2545-2565) ซึ่งมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตทางด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุในมิติสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ สภาพแวดล้อม นวัตกรรมและเทคโนโลยี ควบคู่กับการเชื่อมโยงแผนดังกล่าวร่วมกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนอื่น ๆ อย่างบูรณาการ [19]

5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เป็นแผนพัฒนา ฯ ฉบับแรกที่มีการผนวกประเด็นผู้สูงอายุบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาประเทศ ซึ่งให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมสูงวัย เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ โดยปรากฏออกมาเป็นยุทธศาสตร์ต่าง ๆ คือ 1) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน 2) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ 3) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคง [20]

6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นแผนพัฒนา ฯ ที่มุ่งเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และมีจุดมุ่งหมายให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9-11 โดยให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการขับเคลื่อนการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม มียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ คือ 1) การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ 2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมแนวทางการพัฒนาสำคัญ [21]

7. แผนปฏิบัติราชการกรมกิจการผู้สูงอายุ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เป็นแผนปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้ในวัยเกษียณ มีมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่อง “สังคมสูงอายุ 6 Sustainable 4 Change” ประกอบไปด้วย [22]

มาตรการหลักที่ 1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและคนทุกวัย ได้แก่ S1 มาตรการย่อยที่ 1.1 การสร้างระบบคุ้มครองและสวัสดิการผู้สูงอายุ S2 มาตรการย่อยที่ 1.2 ส่งเสริมการมีงานทำและมีรายได้ของผู้สูงอายุ S3 มาตรการย่อยที่ 1.3 ระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงอายุ S4 มาตรการย่อยที่ 1.4 ปรับสภาพแวดล้อมชุมชนและบ้านให้ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ S5 มาตรการย่อยที่ 1.5 ธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทย S6 มาตรการย่อยที่ 1.6 การสร้างความรอบรู้ให้คนรุ่นใหม่เตรียมความพร้อมในทุกมิติ

มาตรการหลักที่ 2 การยกระดับขีดความสามารถสู่การบริหารจัดการภาครัฐ 4.0 ได้แก่ C1 มาตรการย่อยที่ 2.1 ยกระดับความร่วมมือ เสริมสร้างพลังสังคมสูงอายุ C2 มาตรการย่อยที่ 2.2 การปรับเปลี่ยนกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ ข้อบังคับ ให้เอื้อต่อการทำงานด้านผู้สูงอายุ C3 มาตรการย่อยที่ 2.3 ปฏิรูประบบข้อมูลเพื่อขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ C4 มาตรการย่อยที่ 2.4 พลิกโฉมนวัตกรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำสังคมสูงอายุ

8. แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing: MIPAA) ในปี พ.ศ. 2545 “องค์การสหประชาชาติ” (UN) ได้จัดประชุม “สมัชชาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2” (The 2nd world Assembly on Ageing) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน โดยภายหลังจากการประชุมได้มีการจัดทำ “แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ” (MIPAA) ขึ้นมา ซึ่งนำไปสู่กรอบพันธกรณีระหว่างประเทศของภาคีสมาชิกองค์การสหประชาชาติต้องร่วมกันยึดถือเป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุและร่วมพัฒนาทิศทางกลยุทธ์การพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายหลักมุ่งพัฒนาผู้สูงอายุ 3 ประเด็น คือ 1) ผู้สูงอายุกับการ

พัฒนา (Older persons and development) 2) การสูงวัยอย่างมีสุขภาพที่ดีและการมีสุขภาวะ (Advancing health and well-being into old) 3) การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring enabling and supportive environment) ทั้งนี้ บรรดาประเทศภาคีสมาชิกได้ร่วมกันออกแบบแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน โดยกำหนดหลักการสำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ 2) การส่งเสริมและขยายโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุ 3) การสร้างและพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว 4) การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยในที่สาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ 5) การเสริมสร้างขีดความสวามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ [23]

9. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) มีวัตถุประสงค์สำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศตามวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติการพัฒนาประเทศในระยะยาว จำนวน 6 ยุทธศาสตร์ แต่ปรากฏถึงการขับเคลื่อนงานทางด้านผู้สูงอายุ จำนวน 2 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และ 2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม [24]

10. ข้อเสนอสภาปฏิรูปประเทศ เป็นข้อเสนอที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) หรือสมัยรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันโอชา ซึ่งสภาปฏิรูปประเทศได้มีการจัดทำข้อเสนอด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ [25]

1) การจัดระบบเพื่อรองรับผู้สูงวัยด้านเศรษฐกิจ โดยวิธีการสร้างหลักประกันรายได้ มีจำนวน 2 ข้อ คือ (1) การพัฒนาระบบบำนาญแห่งชาติ และ (2) การกำหนดมาตรการขยายอายุวัยเกษียณของผู้สูงอายุ

2) การจัดระบบเพื่อรองรับผู้สูงวัยด้านการปรับสภาพแวดล้อม เป็นการเสริมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการสาธารณะที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตในวัยเกษียณ มีจำนวน 5 ข้อ คือ (1) การสร้างชุมชนน่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุ (2) การส่งเสริมและสนับสนุนการปรับปรุงสภาพแวดล้อมแหล่งที่พักอาศัย (3) การกำหนดพื้นที่อยู่อาศัยเพื่อสังคม (4) การส่งเสริมอุตสาหกรรมและธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุ (5) การปรับแก้กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดทำข้อเสนอนโยบายเร่งรัด และการติดตามผลปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

3) การจัดระบบเพื่อรองรับผู้สูงวัยด้านสุขภาพ เป็นการพัฒนาระบบประกันสุขภาพสำหรับสังคมสูงวัย มีจำนวน 3 ข้อ คือ (1) การพัฒนาระบบสุขภาพอย่างมีส่วนร่วมภายในชุมชน (2) การจัดตั้งระบบการบริการสุขภาพที่ตกหล่นภายในท้องถิ่น (3) การจัดระบบโครงสร้างเพื่อรองรับระบบดูแลสุขภาพชุมชนเมือง เช่น การพัฒนากฎหมาย การสร้างระบบการบริการที่ได้มาตรฐาน ตลอดจนการเสริมสร้างกลไกการกำกับและการเพิ่มกำลังบุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุ

4) การจัดระบบเพื่อรองรับผู้สูงวัยด้านสังคม เป็นการพัฒนาสังคมวัยเกษียณ มีจำนวน 6 ข้อ คือ (1) การกำหนดมาตรการเตรียมความพร้อมสังคมไทยด้วยการวางแผนชีวิตครอบครัว เพื่อส่งเสริมการสร้างครอบครัวอย่างเข้มแข็งและมุ่งเน้นการเพิ่มอัตราการเกิดที่มีคุณภาพ (2) การกำหนดมาตรการพัฒนาศักยภาพชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน และภาคเอกชน จะต้องร่วมกันพัฒนากฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ อย่างบูรณาการ (3) การกำหนดมาตรการเร่งรัดการดำเนินงานเชิงรุกของภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงรุกร่วมกันอย่างบูรณาการรองรับสังคมสูงวัย (4) การเพิ่มคุณค่าให้ผู้สูงอายุ (5) การพัฒนาระบบการสื่อสารทางสังคมเพื่อสร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคม

สูงวัยอย่างมีคุณภาพ (6) การสร้างเสริมกลไกพิทักษ์กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลช่วยเหลือตนเองได้

11. มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เป็นการกำหนดมาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ มีจำนวน 2 มาตรการ คือ [26]

1) มาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ได้แก่ (1) เห็นชอบมาตรการการจ้างงานผู้สูงอายุ และอนุมัติหลักการร่างพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (2) เห็นชอบมาตรการการสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Senior Complex) โดยให้กระทรวงการคลังหารือร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (3) เห็นชอบมาตรการสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) (4) เห็นชอบในหลักการบูรณาการระบบบำเหน็จบำนาญ และอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ พ.ศ. ....

2) มาตรการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ได้แก่ การกำหนดนโยบายให้ดำเนินการมาตรการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยตามโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ

12. คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูอายุ ซึ่งกลุ่มเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่าย กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ สังกัดกรมกิจการผู้สูงอายุ ได้จัดทำขึ้นมาเป็นคู่มือที่กำหนดแนวทางการดำเนินงานภายใต้กรอบตัวแบบโรงเรียนผู้สูงอายุให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีศักยภาพภายในชุมชนท้องถิ่น สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะยาวได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีตัวแบบกำหนดออกมาสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในแผนปฏิบัติการ ดังนี้ [27]

1) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือบูรณาการเข้ากับชมรมผู้สูงอายุและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบไปด้วย หน่วยงานและบุคลากรของเครือข่าย ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ผู้นำทางศาสนา ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง (ศคพ.) และอาสาสมัคร บูรณาการเข้ากับการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุที่จะทำหน้าที่ในการสนับสนุนความคิด การทำงานอย่างต่อเนื่อง และการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานและประสานความร่วมมือกับกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม

2) การกำหนดแผน/กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นมาในท้องถิ่น เป็นการกำหนดแผน/กิจกรรมภายในและภายนอกโรงเรียนผู้สูงอายุ การกำหนดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นทางด้านการรักษาสุขภาพ การพัฒนาสังคมที่ดี การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และการเสริมสร้างอาชีพในวัยเกษียณ ตลอดจนมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามหลัก 5ก คือ กลุ่ม กรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุน ภายใต้หลักการ 3ร คือ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมสร้าง ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์สำคัญตามจุดมุ่งหมาย ก็คือ “คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุในชุมชน”

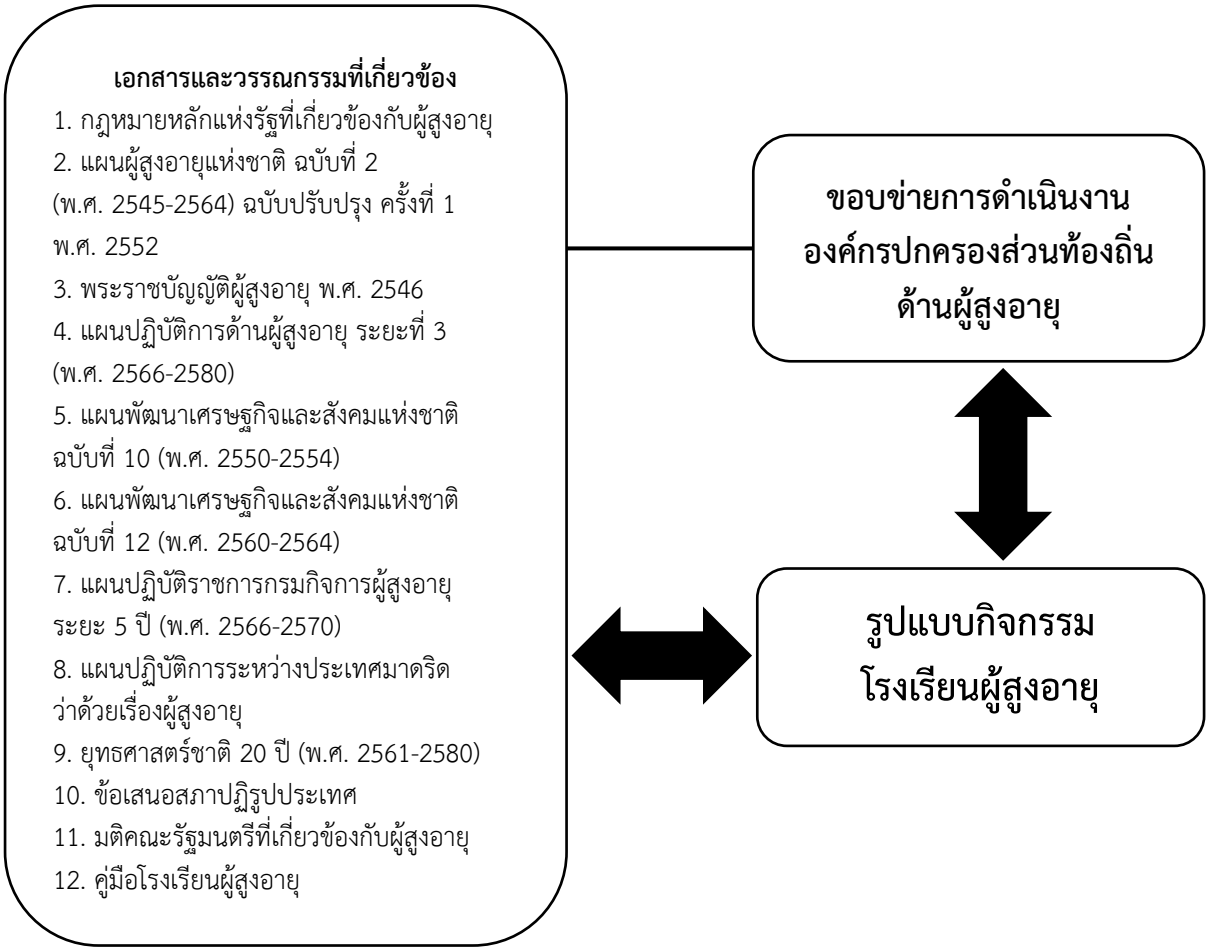
สรุปได้ว่า ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบถึงข้อมูลการดำเนินงานและการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐที่ได้มีการกำหนดออกมาเป็นมาตรการเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนภารกิจตามแผนปฏิบัติการที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการนำกฎหมายและมาตรการ

ที่ปรากฏนั้นมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามบริบทของชุมชนที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ขอบข่ายการดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย จึงต้องอยู่ภายใต้กรอบแนวทางการดำเนินงานดังกล่าว อย่างไรก็ตาม โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเป็นอิสระ เพราะมาตรการที่กำหนดขึ้นมาไม่ใช่มาตรการเชิงบังคับ แต่ทว่าเป็นเพียงแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นทางด้านผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมและทั่วถึง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่ได้กลับมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารทางราชการและทางวิชาการประเภทต่าง ๆ อาทิ งานวิจัย หนังสือ กฎหมาย แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ และแผนระดับชาติอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและมุ่งเน้นการหารูปแบบกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุที่ปรากฏในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยอย่างเป็นรูปธรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา: ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว (2568)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งภายหลังจากได้รับการถ่ายโอนภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพ อันได้แก่ การสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส การนันทนาการ การส่งเสริมกีฬา การจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาทั้งในและนอกระบบ ตลอดจนการสาธารณสุข เป็นต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ได้มีการจัดทำบริการสาธารณะทางด้านผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของผู้สูงอายุโดยตรง เพื่อให้เป็นภารกิจสำคัญดังที่ปรากฏในรูปแบบ “กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ” อันเป็นการรองรับสังคมไทยได้ที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการในยุคปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย จึงได้มีการจัดทำรูปแบบกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่ง โดยผู้วิจัยสามารถสรุปออกมาได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. กิจกรรมการศึกษาและการถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุในวัยเกษียณ โดยส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ภาษา การฝึกอบรมทักษะอาชีพ การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุ และการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสมัย เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขของระยะเวลาและสถานที่ ประกอบไปด้วย 5 ลักษณะ ดังนี้

1.1 การจัดอบรมระยะสั้น มีลักษณะเป็นการจัดกิจกรรมอบรมที่ใช้ระยะเวลาตั้งแต่ 1-3 วัน โดยมีการกำหนดสถานที่จัดกิจกรรมไว้อย่างชัดเจน มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะองค์ความรู้พื้นฐานหรือทบทวนความรู้ความเข้าใจในบางเรื่องบางประเด็น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการอบรมอันจะนำไปสู่การปฏิบัติตามองค์ความรู้ที่ได้รับอย่างถูกต้องและชัดเจน โดยสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้ทันที ทั้งนี้ หลักสูตรส่วนใหญ่ที่ปรากฏจะมีลักษณะเป็นการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เบื้องต้น การเรียนรู้ทางด้านภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาทักษะพื้นฐานการทำงาน การเสริมสร้างสมรรถภาพของกลุ่มคน การพัฒนาอาชีพ การอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม ตลอดจนการสร้างคุณค่าให้กับตนเองและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล ทาริวงศ์, จิตศิริน ก้อนคง และอรรถพล รอดแก้ว [28] ที่ระบุว่า หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุจะครอบคลุมกรอบการเรียนการสอน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย 2) การพัฒนาด้านจิตใจ 3) การพัฒนาด้านสังคม 4) การพัฒนาด้านสติปัญญา 5) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ภูมิปัญญา และพัฒนาอาชีพ 6) การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี

1.2 การจัดอบรมระยะยาว มีลักษณะเป็นการจัดกิจกรรมอบรมที่ใช้ระยะเวลาตั้งแต่ 1-12 เดือน โดยมีการกำหนดสถานที่จัดกิจกรรมไว้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกันกับการจัดอบรมระยะสั้น มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างลึกซึ้ง และมีจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนในการอบรมพัฒนากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งภายในท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยภาพรวมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ เช่น การพัฒนากลุ่มอาชีพ การออกแบบขั้นตอนการดำเนินงาน การจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ของกลุ่มคน การวางแผนความก้าวหน้าทางอาชีพ การสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้เทียบโอนเข้าสู่หลักสูตรมาตรฐานในระดับโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย และการพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐานต่อยอดจากการอบรมระยะสั้นไปสู่การวางแผนระยะยาว เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร), บรรยวัสถ์ ฝางคำ และสุพิมล ศรศักดา [29] ที่ระบุว่า บทบาทสำคัญของโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ คือ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ และงานวิจัยของ พระครูสิริภูรินิทัศน์ (ภูริณัฐ ดิษสวรรค์) [30] ที่ระบุว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในรูปแบบการส่งเสริม

การเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น เป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตหลังวัยเกษียณ

1.3 การอบรมทางไกล (รูปแบบออนไลน์) มีลักษณะเป็นการจัดกิจกรรมอบรมที่ใช้ระยะเวลาอบรมระยะสั้นหรือระยะยาวขึ้นอยู่กับการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดสถานที่ฝึกอบรมอย่างชัดเจน เนื่องจากผู้เรียนสามารถใช้อุปกรณ์สื่อสารสารสนเทศสมัยใหม่ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ (Personal Computer: PC) คอมพิวเตอร์หน้าจอสัมผัสพกพา (Tablet Computer) และโทรศัพท์มือถือ (Mobile) เพื่อเข้าถึงการอบรมได้อย่างอิสระผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปออนไลน์ต่าง ๆ ได้แก่ Zoom, Google Meet, Microsoft Team และโปรแกรมเพิ่มเติมอื่น ๆ ถือเป็นการอบรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากสื่อหลากหลายมิติที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับบทเรียนได้โดยตรง นอกจากนี้ หลักสูตรการอบรมทางไกล (รูปแบบออนไลน์) บางประเภทยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนสามารถออกแบบช่วงเวลาในการเรียนรู้ อีกทั้งบางหลักสูตรยังมีโปรแกรมทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ทำให้เกิดการโต้ตอบไปมาระหว่างผู้เรียนกับบทเรียนได้ และยังสามารถนัดหมายการประชุมกลุ่มระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับบทเรียนต่าง ๆ ที่มีการศึกษาร่วมกัน ถือเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้มีขีดจำกัดของการรับรู้ข้อมูลเพียงด้านเดียว แต่เป็นการเรียนรู้สมัยใหม่ที่มีความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงในการถ่ายทอดองค์ความรู้กระจายออกไปได้อย่างแพร่หลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล ทาริวงศ์, จิตศิริน ก้อนคง และอรรถพล รอดแก้ว [31] ที่ระบุว่า การกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนครอบคลุมกรอบการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุจะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี

1.4 การจัดนิทรรศการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีการสะสมภายในท้องถิ่นมาอย่างยาวนานเผยแพร่ออกสู่สาธารณชนเป็นวงกว้าง โดยเป็นการจัดกิจกรรมภายในชุมชนท้องถิ่นหรืองานกิจกรรมนิทรรศการต่าง ๆ ภายนอกทั้งในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และนานาชาติ เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชน ทำให้เกิดกระบวนการรับรู้คุณค่าอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและรากเหง้าของตนเองที่นำไปสู่การตระหนักรู้ถึงคุณค่าภูมิปัญญาภายในท้องถิ่น ตลอดจนร่วมกันสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นสืบไป ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ปริญญภาษ สีทอง และปณิสรา จันทร์ปาละ [32] ที่อธิบายว่า “โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 วิชา ได้แก่ 1) พระพุทธศาสนาและจริยธรรม 2) การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ 3) สังคมและวัฒนธรรม โดยในแต่ละรายวิชาถือว่าเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกับประสบการณ์วิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจากที่เคยพบเจอและลงมือปฏิบัติมาบ้างแล้ว ซึ่งสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปจัดนิทรรศการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสิริภูรินิทัศน์ (ภูริณัฐ ดิษสวรรค์) [33] ที่กล่าวว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่การแสดงศักยภาพของผู้สูงอายุด้วยการถ่ายทอดภูมิความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาจากการสั่งสมผ่านช่วงวัยในอดีตแก่บุคคลอื่น เพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน

1.5 การทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีลักษณะเป็นการเดินทางไปดูงานนอกสถานที่ โดยมีการกำหนดระยะเวลาและสถานที่ไว้อย่างชัดเจน มุ่งเน้นกลุ่มคนที่มีความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกันด้วยการรวมตัวกันเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้ภายนอก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานลักษณะต่าง ๆ และมีการสร้างเสริมความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนที่เข้ามาทัศนศึกษาและบุคลากรประจำของแหล่งเรียนรู้ ถือเป็นการศึกษานอกห้องเรียนที่มี

ประสิทธิภาพสูง เพราะทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ด้วยประสบการณ์จริงได้ด้วยตนเองจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญและชำนาญในด้านนั้น ๆ ไม่ใช่เพียงการบอกกล่าวหรือการศึกษาเนื้อหาความรู้ในหนังสือหรือตำราตลอดจนยังทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกผ่อนคลายและได้เรียนรู้มุมมองจากการพบเจอสิ่งใหม่ ๆ ในระหว่างการเดินทาง รวมทั้งยังได้รับมิตรภาพที่ดีจากเพื่อนร่วมทางอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคลกิตติ์ โวหารเสาวภาคย์, จิราภรณ์ คล้อยปาน, ศิวพร จติกุล, ฟ้าณพราง เทพทอปงปัน และบุญญานุช เก่งการ [34] ที่ระบุว่า หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจ ในการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณค่า เพื่อให้กลุ่มผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึงและสามารถปรับตัวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก ตลอดจนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ปณิสญา อธิจิตตา [35] ที่ระบุว่า “โรงเรียนผู้สูงอายุจำเป็นต้องกระตุ้นกิจกรรมการสื่อสารที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอทั้งการสื่อสารภายในโรงเรียน การสื่อสารในระดับชุมชน และการสื่อสารไปยังหน่วยงานภายนอกชุมชน ซึ่งมุ่งเน้นการสื่อสารที่ทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์ร่วมกันจากโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมและประโยชน์ที่เป็นนามธรรม โดยประโยชน์ในการเสริมสร้างผู้สูงอายุให้มีภาวะพฤฒิพลัง (Active Aging)

2. กิจกรรมนันทนาการ มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความผ่อนคลายทางอารมณ์ให้กับผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วย

2.1 กิจกรรมด้านการกีฬา ได้แก่ กีฬาแบดมินตัน เปตอง ปั่นจักรยาน ปิงปอง สนุกเกอร์ หมากฮอต หมากรุก กอล์ฟ

2.2 กิจกรรมด้านดนตรีสันทนาการและการละเล่นพื้นบ้านทั่วไป ได้แก่ การประกวดร้องเพลง การประกวดหางเครื่องวงดนตรี การเต้นลีลาศ การเต้นแอโรบิก และรำวงพื้นบ้าน

2.3 กิจกรรมด้านงานอาสาสมัคร ได้แก่ อาสาสมัครผู้สูงอายุกระทรวงศึกษาธิการ (อส.ศธ.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

2.4 กิจกรรมด้านศาสนา ได้แก่ การเข้าวัดสวดมนต์ไหว้พระปฏิบัติธรรม และการเข้าร่วมงานประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีสืบชะตา ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทิน อ้อนอุบล [36] ที่กล่าวว่า ความต้องการของผู้สูงอายุในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คือ การพัฒนาการออกกำลังกายที่มีความหลากหลาย ความต้องการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุ คือ การให้ลูกหลานพาเข้าวัดไปทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา และการเป็นอาสาสมัครเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านผู้สูงอายุภายในชุมชน ความต้องการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมสังสรรค์ของผู้สูงอายุ ความต้องการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม คือ การมุ่งรักษาดูแลความสะอาดบ้านเรือน การรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ป่าชุมชน ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ พระชาญณรงค์ อตฺตทนฺโต (เสาร์รัตน์ไพร) [37] ที่พบว่า “รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสังคมสงเคราะห์การดูแลผู้สูงอายุ เป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมอาสาปันสุขและกิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อนภายในชุมชน 2) รูปแบบการพัฒนาสวัสดิการในการดูแลผู้สูงอายุ แบ่งย่อยออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การพัฒนาสวัสดิการการดูแลด้านสุขภาวะ ทางกาย ทางจิตใจทางสังคม และทางปัญญา 2) การพัฒนาสวัสดิการเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุด้วยการเผยแผ่ธรรมะผ่านกิจกรรมธรรมสัญจรและกิจกรรมในวันสำคัญโอกาสต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรต บุญอ่อน, พระครูสิริภูรินิทัศน์, พระครูใบฎีกามณฑลเขมโก, ปฏิธรรม สำเนียง และธีรพันธ์ เชิญรัมย์ [38] ที่ระบุว่า การดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคกลาง

มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุทั้ง 4 มิติ คือ 1) ด้านร่างกาย เป็นการส่งเสริมสุขภาพทางกาย อาหารและโภชนาการ การออกกำลังกาย และพัฒนาด้านอารมณ์ในวัยผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ เป็นต้น มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุติดเตียง และพัฒนาสวนสาธารณะสำหรับให้ผู้สูงอายุได้มาออกกำลังกาย 2) ด้านจิตใจ เป็นการดำเนินงานผ่านกระบวนการกิจกรรมทางจิตวิทยา กิจกรรมคิดบวก กิจกรรมการร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมธรรมบำบัด 3) ด้านสติปัญญา เป็นการดำเนินการผ่านกิจกรรมทางวิชาการ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมภูมิปัญญา งานฝีมือ งานประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ผลิตสินค้าและหาตลาดรองรับการจัดจำหน่ายสินค้าให้กับผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดรายได้ 4) ด้านสังคม มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การพัฒนาทักษะในการพูด ทักษะในการฟัง และมีการจัดกิจกรรมสายด่วนผู้สูงอายุ

3. กิจกรรมการฝึกทักษะอาชีพ มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับผู้สูงอายุหลังวัยเกษียณ ประกอบไปด้วย

3.1 กิจกรรมด้านงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น ได้แก่ การพัฒนาทักษะกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานพื้นบ้าน และกลุ่มผลิตภัณฑ์ทอผ้าพื้นเมือง

3.2 ด้านงานมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ได้แก่ การพัฒนาทักษะผู้นำเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และผู้นำเที่ยวสถานที่สำคัญภายในชุมชน

3.3 กิจกรรมด้านงานสุขภาพ ได้แก่ การพัฒนาทักษะการผลิตยาสมุนไพร (ธรรมชาติบำบัด) และการนวดแผนโบราณ

3.4 กิจกรรมด้านงานกสิกรรมและการเกษตร ได้แก่ การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับการเพาะปลูกไถหว่านพืชพันธุ์หลังจากวัยเกษียณ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล ทาริวงศ์, จิตศิริน ก้อนคง และอรรถพล รอดแก้ว [39] ที่ระบุว่า การกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนครอบคลุมกรอบการเรียนการสอนใน ในโรงเรียนผู้สูงอายุจะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ภูมิปัญญา และพัฒนาอาชีพ

4. กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามภายในท้องถิ่นออกสู่สาธารณชน โดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการผลิตยาสมุนไพร (ธรรมชาติบำบัด) การนวดแผนโบราณ การผลิตเครื่องจักสาน การทอผ้าพื้นเมือง ตลอดจนการฟ้อนรำและการละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์ สำหรับลักษณะของการเผยแพร่จะเป็นนำเสนอกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น การจัดทำหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลภายในและภายนอกชุมชนที่มีความสนใจ และการจัดทำคู่มือเบื้องต้นสำหรับเผยแพร่องค์ความรู้ ตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) [40] ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคง อีกทั้งยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) [41] ที่ระบุถึง การขับเคลื่อนการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม ตลอดจนยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรต บุญอ่อน, พระครูสิริภูรินิทัศน์, พระครูใบฎีกามณฑล เขมโก, ปฏิธรรม สำเนียง และธีรพันธ์ เชิญรัมย์ [42]; วิลาสินี โยธิการ [43]; พระครูสิริภูรินิทัศน์ (ภูริณัฐ ดิษสวรรค์) [44] ที่ระบุตรงกันว่าการดำเนินงานในโรงเรียนผู้สูงอายุย่อมมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่และทรงคุณค่าคู่กับชุมชนตลอดไป ทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าและยังสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างภาคภูมิ

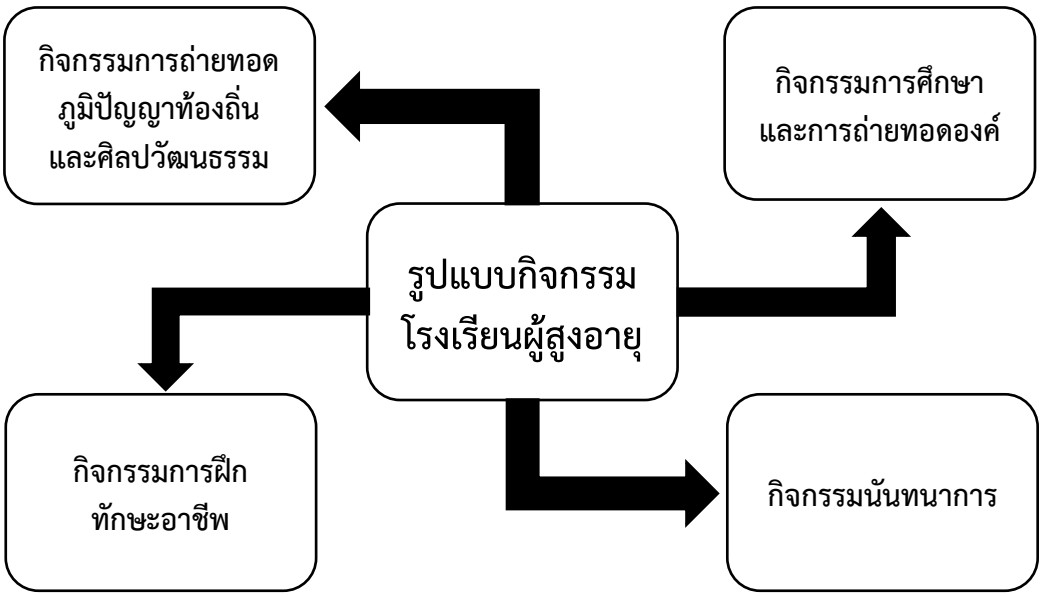
สรุปได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยมีการจัดกิจกรรมที่ปรากฏในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ กิจกรรมการศึกษาและการถ่ายทอดองค์ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการฝึกทักษะอาชีพ ตลอดจนกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม โดยรูปแบบกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุของท้องถิ่นต่าง ๆ มีลักษณะที่ใกล้เคียงและคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมากขึ้นอยู่กับในแต่ละท้องถิ่นจะมีเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ใดที่ปรากฏออกมาอย่างโดดเด่นมากเป็นพิเศษ กล่าวคือ การกำหนดรูปแบบกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุต้องพิจารณาถึงบริบทของชุมชนเป็นสำคัญว่ามีความต้องการให้ชุมชนมีกิจกรรมใดที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในวัยเกษียณได้บ้าง ด้วยเหตุนี้ การเลือกรูปแบบกิจกรรมผู้สูงอายุ จึงต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้สูงอายุภายในท้องถิ่นว่าเป็นกลุ่มคนประเภทใดบ้าง อันได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่พยายามลดบทบาทตนเองและดำเนินชีวิตแปลกแยกออกจากสังคม กลุ่มผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน กลุ่มผู้สูงอายุที่รักความสันโดษและมีกิจวัตรประจำวันมุ่งเน้นการเยียวยาจิตใจหลังวัยเกษียณ ตลอดจนกลุ่มผู้สูงอายุที่สมรรถภาพทางร่างกายเสื่อมโทรมและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ฉะนั้นแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะต้องดำเนินการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุภายในชุมชนของตนอย่างถี่ถ้วนและนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์ถึงการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกัน

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เพิ่มเติม พบว่า การดำเนินแผนปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะต้องมีการจัดกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึงวิถีปฏิบัติของกลุ่มผู้สูงอายุภายในชุมชนและบริบทของพื้นที่อยู่อาศัยเป็นหลัก เนื่องด้วยบริบทสังคมท้องถิ่นแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ยกตัวอย่างในกรณีกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองเมืองย่อมไม่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฝึกทักษะอาชีพด้านงานกสิกรรมและการเกษตร เพราะกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่มีพื้นที่สำหรับประกอบอาชีพกสิกรรมและการเกษตร ทำให้รูปแบบกิจกรรมในด้านนี้จะไม่ปรากฏเด่นชัดมากนักภายในพื้นที่เขตเมือง ในทางกลับกับหากกลุ่มผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตชนบทการจัดกิจกรรมการศึกษาและการถ่ายทอดองค์ความรู้ลักษณะการอบรมทางไกล (รูปแบบออนไลน์) อาจจะไม่มีความเหมาะสมมากนัก เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าวมีวิถีชีวิตแบบบ้าน ๆ อยู่กับการทำอาชีพเกษตรกรมาอย่างยาวนาน ซึ่งไม่ได้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ (Personal Computer: PC) คอมพิวเตอร์หน้าจอสัมผัสพกพา (Tablet Computer) และโทรศัพท์มือถือ (Mobile) ทำให้กลายเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุทุกภาคส่วน จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิผลในการจัดรูปแบบกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุภายในท้องถิ่นของตนได้อย่างเหมาะสมอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพสูงสุดของการดำเนินงานโดยภาพรวมอย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายในการจำแนกขอบข่ายการดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยออกมาอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ได้มาจากการวิเคราะห์ออกมาอย่างเป็นระบบ ทำให้นักวิจัยและผู้สนใจสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นด้านผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาต่อยอดในทางวิชาการได้ในอนาคต และยังสามารถวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติมได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ผู้วิจัยสามารถสรุปออกมาเป็น

กรอบองค์ความรู้ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ แบ่งออกมาได้ 2 ประการ คือ

1. ภาครัฐควรมีการกำหนดขอบข่ายการดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบทที่มีบริบทแตกต่างกันออกมาอย่างชัดเจน เพื่อเป็นมาตรการรองรับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทให้สอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่น

2. ภาครัฐควรมีการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำคู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุเล่มใหม่ออกมาอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากบริบทของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงอาจทำให้บริบทของชุมชนท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามกระแสโลกาภิวัตน์

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป แบ่งออกมาได้ 2 ประการ คือ

1. ควรมีการศึกษาขอบข่ายการดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการระดับนานาชาติ

2. ควรรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุที่อยู่ภายใต้การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปองค์ความรู้การวิจัยออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณอันจะทำให้ทราบถึงพรมแดนความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่องนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์บัณฑิตศึกษา ระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ชื่อเรื่อง “รูปแบบเครือข่ายกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลตามแนวทางการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย” สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รอง

ศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้ความเมตตากรุณาในการพิจารณากลั่นกรองบทความเรื่องนี้จนเกิดความสมบูรณ์อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

[1] United Nations. (2016). *The Global Sustainable Development Report 2016.* United Nations.

[2] มานะ สินธุวงษานนท์, ณัฐยา บุญกองแสน และกชกร หวังเติมกลาง. (2566). การศึกษากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). *วารสารมณีเชษฐาราม,* 5(6), 527-544.

[3] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562*). สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย.* สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

[4] ปริญญภาษ สีทอง และปณิสรา จันทร์ปาละ. (2565). หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคม, 17*(2), 185-198.

[5] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2557). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557.* สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

[6] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562*). สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย.* สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

[7] สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์. (2557). สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 7*(1), 73-82.

[8] ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ. (2562). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561.* สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.

[9] ปริญญภาษ สีทอง และปณิสรา จันทร์ปาละ. (2565). หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคม, 17*(2), 185-198.

[10] ณัฐสินี ปพนไวนุวัฒน์. (2550). *การจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

[11] อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์. (2550). *Competency Based HRM/HRD.* เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

[12] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). *คู่มือการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ.* สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

[13] Jake Harwood. (2007). *Understanding Communication and Aging: Developing Knowledge and Awareness.* Sage Publications.

[14] สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2540). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.* สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

[15] สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.* สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

[16] สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.* สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

[17] คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2553). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552.* โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสย์.

[18] กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). *พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546* (พิมพ์ครั้งที่ 7). โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสย์.

[19] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580).* สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

[20] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554).* สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

[21] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).* สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

[22] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). *แผนปฏิบัติราชการกรมกิจการผู้สูงอายุ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570).* กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

[23] ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. (2557). *การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศภายใต้กรอบพันธกรณีองค์การสหประชาชาติ : แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing : MIPAA).* สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

[24] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2561). *ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580.* โรงพิมพ์สามลดา.

[25] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2561). *ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580.* โรงพิมพ์สามลดา.

[26] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2561). *ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580.* โรงพิมพ์สามลดา.

[27] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). *คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ.* กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

[28] สุวิมล ทาริวงศ์, จิตศิริน ก้อนคง และอรรถพล รอดแก้ว. (2566). ระบบและกลไกการดำเนินงานโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคม, 18*(2), 61-76.

[29] พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร), บรรยวัสถ์ ฝางคำ และสุพิมล ศรศักดา. (2565). โรงเรียนผู้สูงอายุ: การเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุในสังคมสูงวัย. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 6*(2), 540-551.

[30] พระครูสิริภูรินิทัศน์ (ภูริณัฐ ดิษสวรรค์). (2563). โรงเรียนผู้สูงอายุกับการเรียนรู้พัฒนาคุณภาพชีวิต. *วารสารวิจยวิชาการ, 3*(2), 151-160.

[31] สุวิมล ทาริวงศ์, จิตศิริน ก้อนคง และอรรถพล รอดแก้ว. (2566). ระบบและกลไกการดำเนินงานโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคม, 18*(2), 61-76.

[32] ปริญญภาษ สีทอง และปณิสรา จันทร์ปาละ. (2565). หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคม, 17*(2), 185-198.

[33] พระครูสิริภูรินิทัศน์ (ภูริณัฐ ดิษสวรรค์). (2563). โรงเรียนผู้สูงอายุกับการเรียนรู้พัฒนาคุณภาพชีวิต. *วารสารวิจยวิชาการ, 3*(2), 151-160.

[34] มงคลกิตติ์ โวหารเสาวภาคย์, จิราภรณ์ คล้อยปาน, ศิวพร จติกุล, ฟ้าณพราง เทพทอปงปัน และบุญญานุช เก่งการ. (2564). โรงเรียนผู้สูงอายุ : องค์ประกอบ รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ. *วารสารมหาจุฬาคชสาร, 16*(1), 117-132.

[35] ปณิสญา อธิจิตตา. (2564). โรงเรียนผู้สูงอายุกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. *CRRU Journal of Communication Chiangrai Rajabhat University, 4*(3), 39-68.

[36] สุทิน อ้อนอุบล. (2564). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 8*(2), 68-87.

[37] พระชาญณรงค์ อตฺตทนฺโต (เสาร์รัตน์ไพร). (2564). โรงเรียนผู้สูงอายุ : รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุเชิงพุทธของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. *วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์, 5*(2), 14-22.

[38] สุพรต บุญอ่อน, พระครูสิริภูรินิทัศน์, พระครูใบฎีกามณฑล เขมโก, ปฏิธรรม สำเนียง และธีรพันธ์ เชิญรัมย์. (2563). โรงเรียนผู้สูงอายุ : การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคกลาง. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5*(1), 122-140.

[39] สุวิมล ทาริวงศ์, จิตศิริน ก้อนคง และอรรถพล รอดแก้ว. (2566). ระบบและกลไกการดำเนินงานโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคม, 18*(2), 61-76.

[40] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554).* สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

[41] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).* สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

[42] สุพรต บุญอ่อน, พระครูสิริภูรินิทัศน์, พระครูใบฎีกามณฑล เขมโก, ปฏิธรรม สำเนียง และธีรพันธ์ เชิญรัมย์. (2563). โรงเรียนผู้สูงอายุ : การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคกลาง. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5*(1), 122-140.

[43] วิลาสินี โยธิการ. (2563). กิจกรรมเสริมคุณค่าและความสุขให้ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ. *วารสารสังคมภิวัฒน์, 11*(2), 37-53.

[44] พระครูสิริภูรินิทัศน์ (ภูริณัฐ ดิษสวรรค์). (2563). โรงเรียนผู้สูงอายุกับการเรียนรู้พัฒนาคุณภาพชีวิต. *วารสารวิจยวิชาการ, 3*(2), 151-160.